

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry 19.9.2019

Naisjärjestöjen Keskusliiton näkemyksiä 7. Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (ICESCR) määräaikaisraportin laatimiseen

Naisjärjestöjen Keskusliitto kiittää ulkoministeriötä mahdollisuudesta esittää näkemyksiä YK:n Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta seitsemättä määräaikaisraporttia varten. Naisjärjestöjen Keskusliitto vastaa kysymyslomakkeen kysymyksiin 4, 5, 6, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 22, 23, 24, 25, 26 ja 27 erityisesti sukupuolten tasa-arvon ja naisten oikeuksien näkökulmasta.

Naisjärjestöjen Keskusliitto muistuttaa, että sukupuolten tasa-arvo ja naisten ja tyttöjen ihmisoikeudet ovat oleellinen osa perus- ja ihmisoikeuksia ja kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia.

4. Palkkaero naisten ja miesten välillä on Suomessa suurempi kuin EU-maissa ja muissa Pohjoismaissa keskimäärin: Suomi sijoittui 28 EU-maan vertailussa sijalle 20 vuonna 2016. Naisen euro on Suomessa Tilastokeskuksen ansiotasoindeksillä mitattuna noin 83,9 senttiä. Ero on vieläkin suurempi esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten naisten kohdalla. Palkkatyössä käyvän maahanmuuttajataustaisen naisen euro on noin 62 senttiä ja naisen työeläkkeen euro noin 68 senttiä suomalaismiehen eurosta. Vammaisten naisten eurosta ei ole olemassa tarkkaa tietoa. Tiedossa kuitenkin on, että vuonna 2010 työssäkäyvien näkövammaisten naisten ja miesten euro oli 65 senttiä.

Samapalkkaisuusohjelman aikana sen tavoitetaso on vaihdellut ja sukupuolten välinen palkkaero on kaventunut vain vajaat 4 prosenttiyksikköä. Viimeisimmässä samapalkkaisuusohjelman arvioinnissa todetaankin, etteivät ohjelmat ole viime vuosina kyenneet vaikuttamaan palkkaeron kaventamiseen tehokkaasti. Tämä vie myös tulevien ohjelmien uskottavuutta ottaen huomioon sen, että kolmikantayhteistyön päättymisen on heikentänyt samapalkkaisuusohjelmien lähtökohtia

Vaikka raskaus tai vanhemmuus ei ole hyväksyttävä syy jättää määräaikaista työsopimusta uusimatta, on tasa-arvovaltuutetun vuoden 2018 kertomuksen mukaan yhä yleistä, että määräaikainen työsopimus jätetään uusimatta työntekijän raskauden tultua ilmi tai että työsopimus rajataan kestävänsä vain vanhempainvapaan alkuun. Raskaus- ja perhevapaisiin kohdistuvan syrjintäsuojan tehostaminen on yksi tasa-arvoselonteon tavoite, jonka edistämiseksi ei kuitenkaan ole tehty toimia. Nykyisessä hallitusohjelmassa tämä epäkohta on huomioitu ja toimenpiteitä esitetty.

Suomea velvoittava EU:n palkkasyrjinnän kielto edellyttää palkkojen vertailua syrjinnän toteamiseksi. Tasa-arvodirektiivin mukaan välitön ja välillinen palkkasyrjintä on poistettava. Komission palkka-avoimuussuositus ja sen täytäntöönpanoa koskeva selvityksen palkkasyrjintä liittyy etenkin samanarvoista työtä tekevien palkkoihin ja ongelmat tarpeeseen saada palkkausta koskevaa tietoa.

Vain muutama palkkaepätasa-arvoa koskeva tapaus on päätenyt oikeuteen. Syrjinnän uhrin mahdollisuuksiin saada oikeutta vaikuttavat useat tekijät. Ilmainen oikeusapu ei käytännössä ole keskituloisen palkansaajan käytettävissä eikä syrjinnän uhrilla ole käytettävissään matalan kynnyksen oikeussuojakeinoja. Käytännössä tasa-arvolaki tarjoaa palkkasyrjinnän uhreille ihmisoikeussopimusten ja EU:n oikeuden minimivaatimukset täyttävää oikeussuojaa.

Tasa-arvovaltuutetun palkka-avoimuutta käsittelevässä selvityksessä (2018) todetaan, että työntekijän mahdollisuudet saada työnantajalta tietoja epäillyn palkkasyrjinnän todistamiseksi ovat nykyisin varsin rajalliset. Käytännössä palkkasyrjinnän uhrilla ei ole tehokasta oikeussuojaa syrjintää vastaan, sillä hänellä ei ole itsenäistä oikeutta saada tietää verrokin palkkaa. Tiedonsaantioikeus koskee suoraan vain työntekijän edustajaa. Työntekijän edustajankin oikeus saada yksittäisen työntekijän palkkatietoja toteutuu ainoastaan silloin, kun kyseinen työntekijä suostuu tietojen antamiseen. Viime kädessä tiedot saa työntekijän edustajan pyynnöstä tasa-arvovaltuutettu. Valtuutettu on itse selvityksessä huomauttanut, että prosessi saattaa nykyisellään nostaa kynnystä palkkasyrjintäepäilyjen selvittämiseksi.

Selvitys suosittelee, että palkkasyrjintää epäilevällä henkilöllä tulisi olla suora pääsy verrokin palkkatietoihin salassapitovelvoitteet huomioiden. Raportti suosittelee niin ikään palkkakartoitussäännösten kehittämistä muun muassa siten, että kartoitus tarkastelisi organisaation koko henkilöstöä työehtosopimuksesta riippumatta ja eri palkanosia palkkakeskiarvojen sijaan. Työnantajilla tulisi tietyin ehdoin olla myös velvoite julkaista tasa-arvosuunnitelmat ja palkkakartoitukset kotisivuillaan.

5. Sosiaalietuuksien käytössä on sukupuolittaisia eroja, ja naiset ovat suurempana käyttäjäryhmänä esimerkiksi eläkeläisten ja lapsiperheiden etuuksissa. Henkilökohtaiset tulonsiirrot ovat pääsääntöisesti ansiosidonnaisia, mikä sukupuolinäkökulmasta hyödyttää keskimääräisesti enemmän miehiä, sillä Suomessa naisten keskipalkka on noin 83 prosenttia miesten keskipalkasta. Ansiosidonnaisuuden myötä palkkaeron lisäksi myös työttömyys- ja eläketurva sekä vanhempainpäivärahat ovat pienituloisilla ja tyourakatkoksista kärsivillä heikommät. Naiset työskentelevät miehiä useammin matalapalkka-aloilla, naisille on miehiä yleisempää osa- ja määräaikaiset työsuhteet ja naiset kantavat suuremman hoivavastuun läheisistään. Tällä on vaikutusta esimerkiksi palkkakehitykseen, eläkekertymään ja ansiosidonnaisten sosiaalietuuksien suuruuteen.

Vuonna 2016-2018 tehdyt sosiaalietuuksien ja verotuksen muutokset ovat vaikuttaneet eri tavoin naisiin ja miehiin. Miehet ovat hyötynneet muutoksista keskimäärin enemmän kuin naiset. Lisäksi suurin osa niistä ihmisistä, joiden taloudellista tilannetta muutokset heikensivät, ovat naisia ja naisten käytettävissä olevat tulot ovat pienentyneet miehiä enemmän.

Suomessa tullaan tulevien hallituskausien aikana toteuttamaan mittava sosiaaliturvajärjestelmän uudistaminen. Sukupuolivaikutusten arviointi on tehtävä jo valmisteluvaiheessa kokonaisvaltaisesti ja kattavasti. Sukupuoli- ja tasa-arvovaikutusten ennakoarviointi on ainoa keino varmistaa, että päätökset ja toimenpiteet eivät heikennä sukupuolten tasa-arvoa. Toimiva sosiaaliturvajärjestelmä ja riittävät sosiaalipalvelut edistävät sukupuolten tasa-arvoa.

6. Suomessa erityisesti Lapin pitkät etäisyydet vaikuttavat palvelujen saavutettavuuteen. Esimerkiksi iäkkäämmät saamelaisnaiset kokevat sosiaali- ja terveyspalveluihin pääsyn välimatkojen vuoksi vaikeaksi. Myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat saamelaiset kokevat, ettei heidän oikeutensa esimerkiksi mielenterveyspalveluihin toteudu saamelaiskulttuurin ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyvän asiantuntemuksen puutteen vuoksi.

Itsemurhayritykset ovat yleisempiä työtöillä, mutta pojilla itsemurhakuolleisuus on yleisempää. Naiset yrittävät itsemurhaa hieman useammin kuin miehet. Vaikka tyttöjen ja nuorten naisten itsemurhakuolleisuus on poikien ja nuorten miesten itsemurhakuolleisuutta pienempi, ei tyttöjen ja nuorten naisten itsemurhakuolleisuus ole vuosien saatossa laskenut toisin kuin poikien ja nuorten miesten. Tutkimukset osoittavat, että lhbtiq-ihmisten itsemurhariski on korostunut.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemässä Turvapaikanhakijoiden terveys ja hyvinvointi - tutkimuksessa ilmeni, että lähes 40 %:lla juuri maahan tulleista aikuisista turvapaikanhakijoista esiintyi merkittäviä masennus- ja ahdistuneisuusoireita. Tutkimuksen tulokset korostavat erityisesti naisten mielenterveyden tukemisen tarvetta, sillä niin masennus- kuin ahdistuneisuusoireetkin olivat naisilla yleisempiä kuin miehillä. Tutkimuksen mukaan joka viides vastaanottokeskus arvioi aikuisten mielenterveyspalvelujen saatavuuden olevan heikkoa.

10. b) Progressiivisella verotuksella on sukupuolten taloudellisen tasa-arvon kannalta edistäviä vaikutuksia, sillä se tasaa naisten ja miesten työmarkkinoilla syntyneitä tuloeroja. Toisaalta naisten ja miesten tulot koostuvat osin eri tulolajeista ja näin ollen eri tulolajien erilainen verokohtelu vaikuttaa naisiin ja miehiin eri tavoin. Pääomatulo muodostaa naisilla suhteessa pienemmän osan tuloista kuin miehillä, joten pääomatuloverotuksen keventäminen on suosinut miehiä. Vuonna 2017 pääomatuloista 71,9 prosenttia kertyi miehille.

11. Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen nostettiin vuonna 2016 kehityspolitiikan ensimmäiseksi painopisteeksi, mutta samaan aikaan tasa-arvotyön rahoitus vähentyi Kehityspoliittisen toimikunnan mukaan noin 40 prosenttia. Suomen kehitysyhteistyömäärärahat tippuivat vuonna 2016 vuoden 2006 tasolle mitattuna osuudella bruttokansantuotteesta. Tätä ennen Suomen kehitysyhteistyön määrärahat olivat useita vuosia kasvaneet tasaisesti. Ulkoministeriön kehityspolitiikan tuloksetraportin 2018 mukaan leikkauksilla oli negatiivinen vaikutus kehityspolitiikan tuloksellisuuteen.

EU:n tasa-arvoa edistävän toimintasuunnitelman tavoitteena on, että tasa-arvon tulee olla joko merkittävä osa- tai pääasiallinen tavoite 85 prosentissa kaikista uusista kehitysohjelmista vuoteen 2020 mennessä. Vuosina 2015-2017 maksatukset hankkeille, joiden päätavoitteena tai merkittävänä osatavoitteena oli sukupuolten tasa-arvo, vähentyivät edellisistä vuosista. Vuoden 2019 hallitusohjelmassa on sitouduttu sekä kehitysyhteistyömäärärahojen nostamiseen 0,7 prosenttiin BKT:sta että EU:n 85 prosentin tavoitteeseen.

Nais- ja muut kansalaisjärjestöt ovat olleet aktiivisesti toimimassa ja tukemassa tavoitteen saavuttamista.

13. Vähemmistövaltuutetun (nyk. yhdenvertaisuusvaltuutetun) selvityksen (2014) mukaan romaninaisten syrjintä työhaussa on tavallista. Osa valtuutetun kyselyyn vastanneista romaneista katsoi, että erityisesti romaninaisen vaatetus aiheuttaa hankaluuksia työpaikan saamisessa.

Alhainen koulutustaso, työllistymisvaikeudet, ennakkoluulot ja syrjintä asettavat romaninaiset köyhyysriskiin. THL keräsi vuosina 2017-2018 tietoa romaniväestön hyvinvoinnista, terveydestä, toiminta- ja työkyvystä sekä palvelujen käytöstä. Romanian hyvinvointitutkimukseen vastanneista naisista kolmasosa oli jättänyt käymättä lääkärissä rahanpuutteen takia viimeisen vuoden aikana. Joka toinen vastanneista naisista oli pelännyt ruoan loppumista sekä joutunut tinkimään lääkkeiden ostosta. Tutkimuksessa havaittiin, että nuorille romaninaisille kasautui henkistä huonovointisuutta ja he kokivat muita enemmän syrjintää ja turvattomuutta. Romaninaisilla oli koko väestön naisiin verrattuna huomattavasti enemmän liikkumisvaikeuksia. Tutkimuksen tulosten perusteella ehdotetaan, että terveyden edistämässä tulisi kuntatasolla huomioida kulttuurinen esteettömyys ja tarjota esimerkiksi omia liikuntavuoroja niitä haluaville ryhmille. Myös terveydenhoitohenkilökunnan tuntemusta romanikulttuurista ja sen erityispiirteistä tulisi lisätä, sillä esimerkiksi neuvolatoiminnassa ja perhepalveluissa on romaneja koskevan tiedon puutteita.

Romaninainisiin kohdistuu syrjintää myös asumiseen liittyvissä kysymyksissä. Asumiseen liittyvä syrjintä on yleistä sekä yksityisillä asuntomarkkinoilla että kuntien ja kaupunkien vuokra-asuntoja haettaessa. Ympäristöministeriön selvitys (2018) nosti esille nuorten romaninaisten asunnottomuuden riskitekijöitä.

14. Valtion Kotouttamisohjelman 2016–2019 mukaan maahanmuuttajien työmarkkina-asema on monilla mittareilla arvioituna huonompi kuin muun väestön. Työttömyys on moninkertainen ja työmarkkinoille pääsy hitaampaa kuin kantaväestöllä. Tämä koskee erityisesti naisia. Tutkimusten mukaan ulkomaalaistaustaiset nuoret 15-29-vuotiaat naiset ovat ulkomaalaistaustaisia miehiä ja suomalaistaustaista väestöä useammin työn ja koulutuksen ulkopuolella. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD nosti vuoden 2018 raportissaan huolensa maahanmuuttajanaisten taloudellisesta asemasta ja työllistymisestä Suomessa. Maahanmuuttajanaisten työllistyminen on hitaampaa ja työurat selvästi lyhyempiä kuin miehillä. Somaliasta ja Irakista tulleiden naisten työllisyysaste on Suomessa OECD-maiden matalin, ja erityisesti pakolaistaustaisten naisten työllisyystilanne heikko. Mikäli maahanmuuttajataustainen nainen työllistyy, työllistyy hän useimmiten matalapalkka-alalle. Korkeamman työttömyyden syynä ovat mm. työmarkkinoilla vallitsevat syrjivät ja rasistiset asenteet, riittämätön suomen kielen taito ja ympäröivän yhteiskunnan tuntemus sekä sosiaalisten verkostojen puute. Heikon työllisyyden takia monen maahanmuuttajanaisten palkkatulot ja sitä kautta eläkekertymä jäävät hyvin pieniksi.

OECD suosittelee maahanmuuttajanaisten köyhyden poistamiseksi lukuisia toimia kodinhoidontuen uudistamisesta palkkatukeen ja kielikoulutukseen tehtäviin muutoksiin. Tällä hetkellä kotoutumiskoulutus ja siihen kuuluva suomen tai ruotsin kielen opetus järjestetään pääsääntöisesti työvoimapolittisena koulutuksena, mikä tarkoittaa, että sitä on tarjolla vain työttömille työnhakijoille. Kotona lapsiaan hoitavat vanhemmat ovat oikeutettuja vapaan sivistystyön oppilaitoksissa järjestettävään luku- ja kirjoitustaidon koulutukseen sekä muuhun kieli- ja kotouttavaan koulutukseen. Edellytys koulutuksen maksuttomuudelle on työvoiman ulkopuolella olevien ryhmien osalta, että kunnan viranomaisen hyväksyy koulutuksen maahanmuuttajalle laadittavaan kotoutumissuunnitelmaan. Viranomaisilla ei kuitenkaan ole velvoitetta laatia kotoutumissuunnitelmaa työvoiman ulkopuolella oleville ryhmille, pois lukien ilman huoltajaa saapuneet lapset. Kotona lapsiaan hoitavat naiset saattavat siten jäädä kokonaan ilman kotoutumissuunnitelmaa. Useissa kunnissa on projektivaroja järjestetty koulutusta kotona lapsia hoitaville vanhemmille, ja myös monet järjestöt järjestävät samantyyppistä toimintaa. Tämä saattaa kuitenkin asettaa eri alueilla asuvat eriarvoiseen asemaan. Olisi tarpeen selvittää maahanmuuttajanaisten kotoutumispolkuja ja kotoutumisväylien yhtenäistämistä, lisätä resursointia kotoutumista tukevaan koulutukseen ja palveluihin sekä varmistaa tiedonsaanti palveluista niille naisille, jotka ovat erityisessä vaarassa joutua kotoutumispalvelujen ulkopuolelle.

15. Miesten ja naisten välistä tasa-arvoa koskeva laki sekä hallituksen tasa-arvo-ohjelma ovat ensiarvoisen tärkeitä ja vaikuttavia keinoja tasa-arvotyön tekemiseksi ja tasa-arvon edistämiseksi. Edellisellä hallituskaudella muun muassa lisättiin turvakotipaikkoja. Kuitenkin ohjelman 41 toimenpiteestä vain alle puolet eteni asetettuun tavoitteeseen. Tasa-arvo-ohjelman loppuraportissa todetaan, että tasa-arvonäkökulman sisällyttäminen kärkihankkeisiin ja uudistuksiin ei toteutunut suunnitellusti ja että sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen etenee ministeriöissä vaihtelevasti ja esim. sukupuolen mukaan jaotellun tiedon käyttö on edelleen epäsystemaattista. Naisjärjestöjen Keskusliitto korostaa, että ministeriöiden toiminnassa ja päätöksenteossa sukupuolten tasa-arvon edistämisen tulisi olla vallitseva asiantila, ei tavoite. Tasa-arvolain velvoitteiden täyttäminen vaatii viranhaltijoiden ja ministeriöiden johdon

kouluttamista, toiminnallisten tasa-arvotyöryhmien toimintamahdollisuuksien, tiedon tuotannon ja riittävien resurssien turvaamista.

16. Perhevapaista valtaosan käyttävät äidit. Miesten osuus korvatuista vanhempainpäivärahapäivistä on 10 prosenttia ja miehet käyttävät noin 7 prosenttia hoitovapaista. Yleisimmin isät käyttävät ainoastaan heille nimetyt vapaat. Joka neljäs isä ei kuitenkaan käytä vapaita lainkaan lapsen saatuaan. Suomen perhevapaajärjestelmää tulee uudistaa siten, että se tukee isiä käyttämään enemmän perhevapaita. Perhevapaat uudistamalla pystytään vaikuttamaan esimerkiksi naisten urakehitykseen ja eläkeköyhyyteen.

Lasten hoivan lisäksi naiset hoivaavat myös muita läheisiään, omia tai puolison vanhempia ja toimivat omaishoitajina huomattavasti miehiä useammin sekä tekevät valtaosan palkattomasta kotityöstä. Suurin osa omaisiaan hoitavista ei ole kunnallisen tuen piirissä, vaan apua annetaan säännöllisesti esimerkiksi iäkkäille vanhemmille myös ilman virallista omaishoidon määritelmää. Vuonna 2015 omaishoidon tukea saaneista 70 prosenttia oli naisia. Noin joka kymmenes nainen teki vuonna 2018 osa-aikatyötä omaisten hoivan takia. Miesten kohdalla hoiva oli osa-aikatyön syynä vain vajaalla prosentilla palkansaajista.

17. Naisten työllisyysaste miesten työllisyysastetta alhaisempi. Eri naisryhmien väliset erot huomioivaa tutkimusta naisten asemasta työmarkkinoilla tarvitaan lisää.

Osa-aikatyön tekeminen on viime vuosina lisääntynyt erityisesti naisilla. Vuonna 2017 naispalkansaajista noin viidennes teki osa-aikatyötä ja miespalkansaajista 10 prosenttia. Kokoaikatyöiden puute on erityisesti naisten kohdalla korostunut osa-aikatyön syynä: lähes kolmannes osa-aikatyötä tekevästä naisista työskenteli vuonna 2018 osa-aikaisesti siksi, ettei kokoajasta työtä ollut tarjolla. Työllisyyspolitiikalla on myös kannustettu itsensä työllistämiseen ja pyritty helpottamaan määräaikaisten työsuhteiden solmimista. Kaikki nämä muutokset yhdessä hoivavelvoitteiden naisille kasautumisen, naisvaltaisten alojen matalien palkkojen ja muun työelämän syrjinnän kanssa vaikuttavat palkkaeroon ja heikentävät naisten asemaa työmarkkinoilla.

Yksinhuoltajaäitien työllisyys on kehittynyt muita väestöryhmiä heikommin erityisesti vähemmän koulutettujen yksinhuoltajien kohdalla. Yksinhuoltajuus on kasvanut vähemmän koulutautuneiden parissa, ja erityisen huonosti työllistyvät juuri ne yksinhuoltajat, joiden koulutustaso on matala. Naiset muodostavat Suomessa 87 prosenttia yhden huoltajan perheistä. Vuonna 2017 työikäisten yksinhuoltajien työllisyysaste oli 71,6 prosenttia ja työttömyysaste 11,6 prosenttia. Koko työikäisen väestön tasolla ne olivat 78,2 prosenttia ja 8,2 prosenttia. Työelämän muutokset ovat aiheuttaneet työaikojen muutoksia, joihin yksinhuoltajien on vaikea tai mahdoton vastata. Tämä kasvattaa pitkäaikaistyöttömyyden riskiä.

Maahanmuuttajanaisten ja -miesten väliset työllisyys- ja palkkaerot ovat suuremmat kuin muun väestön. Maahanmuuttajanaisten työurat ovat lyhyempiä ja työllistyminen hitaampaa kuin maahanmuuttajamiehillä. Vuonna 2014 tehdyn tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisista naisista vain noin 56 prosenttia työllistyy. Ulkomaalaistaustaisen naisen vähäiseen työssäkäyntiin vaikuttaa pitkät perhevapaat, matalampi koulutustaso sekä ennakkoluulot ja korkeat vaatimukset esimerkiksi kielitaidon suhteen työnhaussa. Somaliasta ja Irakista tulleiden naisten työllisyysaste on Suomessa OECD-maiden matalin, ja erityisesti pakolaistaustaisten naisten työllisyysaste on heikko. Mikäli maahanmuuttajataustainen nainen työllistyy, työllistyy hän useimmiten matalapalkka-alalle. Korkeamman työttömyyden syynä ovat mm. työmarkkinoilla vallitsevat syrjivät ja rasistiset asenteet, riittämätön suomen kielen taito ja ympäröivän yhteiskunnan tuntemus sekä sosiaalisten verkostojen puute. Heikon työllisyyden takia monen maahanmuuttajanaisen palkkatulot ja sitä kautta eläkekertymä jäävät hyvin pieniksi. Palkkatyössä olevan maahanmuuttajanaisen euro noin 77 senttiä maahanmuuttajamiehen eurosta ja 62 senttiä suomalaismiehen eurosta.

18. Vammaisten henkilöiden työllisyys- tai työttömyysasteesta ei ole saatavilla ajantasaista tietoa. Myöskään vammaisten naisten eurosta ei ole olemassa tarkkaa tietoa. Tiedossa kuitenkin on, että vuonna 2010 työssäkävien näkövammaisten naisten ja miesten euro oli 65 senttiä.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun vuonna 2016 suorittaman kyselyn mukaan lähes 45 prosenttia vastaajista kertoi kokeneensa syrjintää työpaikalla vammaisuutensa vuoksi viimeisen viiden vuoden aikana. Työnhaussa syrjintää oli kokenut 67 prosenttia vastaajista. Huolimatta kyselyyn vastanneiden vammaisten henkilöiden verrattain hyvästä koulutustasosta heistä lähes puolet oli eläkkeellä ja ainoastaan vajaa viidennes palkkatyössä. Lisäksi vastanneista lähes 90 prosenttia katsoi, että vammaisuus asettaa työnhakijan heikompaan asemaan yhtäläisistä taidoista ja pätevyystestistä huolimatta. Selvitys ei jaottele tai analysoi vastauksia sukupuolen mukaan, joten sen perusteella on mahdotonta arvioida vammaisten naisten kokeman työelämän syrjinnän yleisyyttä.

Vammaiset naiset ovat köyhyysriskissä erityisesti työmarkkina-asemansa, koulutustasonsa ja perusturvan tai takuueläkkeen varassa elämisen vuoksi. Vammaisen naisen köyhyysriski on noin 25,5 prosenttia ja vammaisella miehellä 23,9 prosenttia. Vammattoman naisen köyhyysriski on 14,3 ja miehen 13,7 eli vammaisen henkilön köyhyysriski on huomattavasti vammattoman henkilön köyhyysriskiä suurempi. Mikäli vammaisen henkilö ei vammansa vuoksi työllisty, elää hän aikuisikänsä perusturvan varassa.

22. Ajanjaksolla 2012–2015 sosiaali- ja terveysministeriön toteuttamat muutokset olivat pienituloisia suosivia Sosteen ry:n laskelmien mukaan. Sen sijaan vuoden 2015 jälkeen tehdyt perusturva- ja eläkelaajennukset ja jäädytykset ovat heikentäneet pienituloisten asemaa ja heikentäneet perusturva- ja eläkelaajennusten ostovoimaa. Riittämättömän perusturvan tason seurauksena viimesijaiseksi toimeentulon turvaksi tarkoitettuun toimeentulotuesta on tullut perustoimeentulon paikkaaja ja monen pitkäaikaisköyhän vakituinen toimeentulon lähde. Sukupuolittain tietoa leikkausten ja jäädytysten vaikutuksista ei tällä hetkellä ole kattavasti saatavilla.

Määrä- ja osa-aikainen työ sekä nollatuntisopimukset ovat lisääntyneet ja tätä myötä ihmisten edellytykset tulla toimeen omalla työllään ovat vaikeutuneet. Samalla Suomen perusturvajärjestelmän lähtökohtaisena vaatimuksena on, että ihmisten tulee elättää itsensä omalla työllään. Tässä on ristiriita, jossa on myös vahva sukupuoliluottavuus; naiset tekevät valtaosan määrä- ja osa-aikaisesta työstä ja useimmiten vastoin tahtoaan.

Yksinhuoltajien köyhyys on kasvanut 1990-luvulta lähtien, ja yksinhuoltajien työttömyys on lähes kaksinkertainen muihin perheisiin verrattuna. Köyhyys työssäkäynnistä huolimatta koskee erityisesti lapsiperheitä ja yksin asuvia. Naiset muodostavat Suomessa 87 prosenttia yhden huoltajan perheistä. Köyhyysriski on suurempi silloin, kun yksinhuoltaja on nainen. Työelämän muutokset ovat aiheuttaneet työaikojen muutoksia, joihin yksinhuoltajien on vaikea tai mahdoton vastata. Tämä kasvattaa pitkäaikaistyöttömyyden riskiä.

Vammaiset naiset ovat köyhyysriskissä erityisesti työmarkkina-asemansa, koulutustasonsa ja perusturvan tai takuueläkkeen varassa elämisen vuoksi. Vammaisen naisen köyhyysriski on noin 25,5 prosenttia ja vammaisella miehellä 23,9 prosenttia. Vammattoman naisen köyhyysriski on 14,3 ja miehen 13,7 eli vammaisen henkilön köyhyysriski on huomattavasti vammattoman henkilön köyhyysriskiä suurempi. Lähes puolet vammaispalveluita Suomessa tarvitsevista kokee, että raha ei riitä elämiseen. Vammaisen henkilön asunnon on oltava esteetön, mikä voi lisätä asumiskuluja.

Maahanmuuttajataustaisten naisten palkkatulot saattavat jäädä hyvin pieniksi heikon työllisyyden vuoksi. Ulkomaalaistaustaisen naisen vähäiseen työssäkäyntiin vaikuttaa pitkät perhevapaat, matalampi koulutustaso sekä ennakkoluulot ja korkeat vaatimukset esimerkiksi kielitaidon suhteen työnhaussa.

Romaninaiset ovat köyhyysriskissä alhaisen koulutustason, työllistymisvaikeuksien, ennakkoluulojen ja syrjinnän vuoksi. Tästä johtuen myös köyhyyskokemukset ovat verrattain yleisiä. Romanien hyvinvointitutkimuksen mukaan köyhyyskokemukset tutkimukseen osallistuneiden keskuudessa ovat yleisempiä kuin koko väestössä. Tutkimukseen vastanneista naisista kolmasosa oli jättänyt käymättä lääkärissä rahanpuutteen takia viimeisen vuoden aikana. Joka toinen vastanneista naisista oli pelännyt ruoan loppumista sekä joutunut tinkimään lääkkeiden ostosta.

23. Naisten suhteellinen osuus asunnottomista on kasvanut viime vuosina, vaikka asunnottomuus on kokonaisuudessaan vähentynyt Suomessa. Eniten asunnottomia on pääkaupunkiseudulla ja muissa suurissa kaupungeissa, joissa myös asumisen kustannukset ovat korkeat. Koska suurin osa asunnottomista on ollut ja on edelleen miehiä, on myös asunnottomien palveluja perinteisesti kehitetty miesten lähtökohdista.

Asunnottomuus/kodittomuus johtaa nopeasti varsinkin nuorten naisten kohdalla syrjäytymiseen. Aiempaa useammat asunnottomat naiset ovat nuoria ja moniongelmaisia. Myös esimerkiksi romaninaiisiin kohdistuu syrjintää asumiseen liittyvissä kysymyksissä. Asumiseen liittyvä syrjintä on yleistä sekä yksityisillä asuntomarkkinoilla että kuntien ja kaupunkien vuokra-asuntoja haettaessa. Ympäristöministeriön selvitys (2018) nosti esille nuorten romaninaisten asunnottomuuden riskitekijöitä. Asunnottomuus koskettaa myös paperittomia naisia, joille hätämajoitus on etenkin talvisaikaan elintärkeää. Osa naisten asunnottomuudesta on piiloasunnottomuutta, joka ei näy tilastoissa. Se luo haasteita naisten tarpeisiin vastaavien palveluiden kehittämiseksi ja piilottaa myös tällaisten palveluiden puutteen.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana valtakunnallisissa asunnottomuusohjelmissa on kehitetty palveluja, joita käyttävät pääsääntöisesti miehet. Esimerkiksi hätämajoituksen käytön esteeksi saattaa

muodostua turvattu, sillä hätämajoituksessa ei huomioida nais erityisyyttä eikä taata turvallisia tiloja naisille. Erityisen marginaalissa olevien ihmisten kohdalla tulisi kehittää palveluihin pääsyä ja ohjausta, jotta heillä olisi aidosti mahdollisuus päästä palveluihin.

24. Ikääntyneiden naisten joukossa on paljon palveluja tarvitsevia, joiden pääsy palveluihin vaarantuu ellei palveluita ole saatavilla lähipalveluina. Ikääntyneiden julkiset hoivapalvelut ovat naisille erityisen merkityksellisiä hoivavastuiden sukupuolenmukaisen jakautumisen vuoksi. Kaksi kolmesta omaishoitajasta on naisia. Kestävän kehityksen tavoite sukupuolten tasa-arvosta sisältää mm. palkattoman hoivatyön kompensoinnin julkisilla palveluilla. Myös Suomi on sitoutunut kestävän kehityksen tavoitteisiin. Tasa-arvoiset hyvinvointipalvelut sisältyvät myös Suomen kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumukseen.

25. Terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluiden uudistuksen sukupuolivaikutuksia on arvioitava jatkuvasti uudistuksen edetessä, ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon naisnäkökulma ja naisten terveyden erityispiirteet. Terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluiden uudistus vaikuttaa naisiin sote-palvelujen käyttäjinä, työntekijöinä ja palveluntuottajina. Terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut tarjoavat naisille sekä työtä että työn ja perheen yhdistämisen mahdollistavia palveluita, kuten lasten ja ikääntyneiden hoivan. Julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut, niiden saatavuus ja kohdentuminen vaikuttavat naisten terveyteen ja hyvinvointiin. Naisilla on erityisiä sosiaali- ja terveyspalvelutarpeita, jotka on turvattava myös uudistuksia tehtäessä.

Sote-palveluissa tulee jatkossakin varmistaa erityis palvelujen tarjonta kaikille tytöille ja naisille. Sote-uudistuksen yhteydessä on varmistettava ennaltaehkäisevien seulontojen jatkuminen ja riittävä tiedottaminen. Suomalaiset 15–24-vuotiaat tytöt tekevät toiseksi eniten itsemurhia maailmassa. Mielenterveyspalveluissa on kiinnitettävä erityistä huomiota sukupuoleen ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin ja naisille on turvattava riittävät ja kaikkiin tavoin esteettömät päihde palvelut. Palveluille on taattava riittävät resurssit ja masennuksesta ja syömishäiriöistä kärsiville tytöille nopea hoitoon pääsy koko Suomen alueella. Sosiaali- ja terveyspalvelujen tulee vastata väkivaltaa kohdanneiden naisten tarpeisiin. Maahanmuuttajataustaisten naisten pääsy sote-palveluihin on turvattava muun muassa mahdolliset asiointikielen liittyvät ongelmat huomioiden.

Lähipalveluiden turvaaminen on erityisen tärkeää henkilöille, joiden liikkuminen on hankalaa iän, vammaisuuden tai muun tekijän seurauksena. Sama koskee myös lapsiperheitä ja kaikkia autottomia niillä alueilla, joilla joukkoliikenne ei ole toimiva tai kattava. Lähipalvelut helpottavat myös työn ja perheen yhteensovittamista ja vaikuttavat siten positiivisesti sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

26. Sote-uudistuksen yhteydessä olisi mahdollista uudistaa neuvolamallia THL:n vuonna 2015 esittämän ja Ruotsissa käytössä olevan nk. naisneuvola/seksuaali- ja lisääntymisterveysneuvola-mallin mukaiseksi. Seksuaali- ja lisääntymisterveysneuvolan tehtävät pitäisivät sisällään esimerkiksi äitiyshuollon, raskauksien ehkäisyn, raskauden keskeytysten, keskenmenojen, lapsettomuuden, vaihdevuosiin liittyvien kysymysten ja seksitauteihin liittyvän neuvonnan ja seulonnat sekä gynekologiset seulonnat. Tällä hetkellä äitiysneuvolatyöhön liittyvien palveluiden järjestämistapa vaihtelee kunnittain. Lisäksi äitiysneuvolan yhteys muihin naisille suunnattuihin ehkäiseviin palveluihin ja synnytyssairaaloihin voi olla THL:n tutkijoiden mukaan heikko.

On kiinnitettävä huomiota siihen, että vammaisten naisten oikeudet seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin ja vanhemmuuteen toteutuvat sote-palveluissa. aperittomat ja rekisteröitymättömät naiset ovat erittäin haavoittuvassa asemassa. Paperittomilla naisilla on tarve erityisesti seksuaali- ja lisääntymisterveydellisiin palveluihin. Heillä on oltava oikeus esimerkiksi raskausaikaan, synnytykseen ja sen jälkeiseen seurantaan sekä HIV/AIDS-palveluihin.

Ehkäisykulut kasaantuvat usein tytön tai nuoren naisen vastuulle. Ilmaisen ehkäisyn on todettu lisäävän ehkäisyvälineiden käyttöä. Nuorten tekemien aborttien määrä ja seksitaudit ovat vähentyneet merkittävästi niissä kunnissa, jotka tarjoavat ilmaista ehkäisyä. Tällä hetkellä noin 50 kuntaa reilusta 300:sta tarjoaa nuorille ilmaista ehkäisyä. Hallitusohjelmaan on kirjattu valtakunnallinen kokeilu maksuttomasta ehkäisystä alle 25-vuotiaille.

Nykyään kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus (Comprehensive Sexuality Education CSE) on Suomessa lakisääteinen oppiaine. Seksuaalikasvatuksen tulee olla itsemääräämisoikeutta vahvistavaa, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävää, heteronormatiivisuutta purkavaa ja moninaisuutta kunnioittavaa. Sen tulee perustua puolueettomalle ja tieteellisesti paikkansa pitävälle tiedolle seksuaalisuuden kaikista näkökohdista ja olla kaikkien saatavilla.

27. Tasa-arvolaki edellyttää koulutuksen järjestäjiä ennaltaehkäisemään sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa häirintää. Kouluterveyskyselyn (2017) perusteella erityisesti tytöt, ulkomaista syntyperää olevat, toimintarajoitteiset ja kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret kokevat runsaasti seksuaalista häirintää sekä koulussa että koulun ulkopuolella. Seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat merkittävästi yleisempiä myös esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla lapsilla ja nuorilla. Tutkimusten mukaan transnuoret eivät koe koulua turvalliseksi ympäristöksi eivätkä raportoi heihin kohdistuneesta kiusaamisesta koulun henkilöstölle.

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry

Vuonna 1911 perustettu Naisjärjestöjen Keskusliitto on sukupuolten tasa-arvoa edistävien naisjärjestöjen kattojärjestö. Naisjärjestöjen Keskusliittoon kuuluu 60 jäsenjärjestöä, joissa on yhteensä yli 400 000 jäsentä. Keskusliitto toimii naisten aseman, sukupuolten tasa-arvon ja tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien edistämiseksi yhdessä jäsenjärjestöjen kanssa.

www.naisjarjestot.fi

|

[NJKL Facebookissa](#)

|

[NJKL Twitterissä](#)